SON OTUZ ILDƏ RUSIYANIN XARICI SIYASƏTI: PRIORITETLƏR VƏ DƏYIŞIKLIKLƏR

Aygül ƏHMƏDOVA*

Xülasə: Son üç onillikdə Rusiyanın xarici siyasəti əhəmiyyətli dəyişikliklərə məruz qaldı. 1991-ci ildə Sovet İttifaqının dağılmasından sonra Rusiya iqtisadi tənəzzül, beynəlxalq nüfuzun itirilməsi və daxili siyasi təlatümlər kimi ciddi problemlərlə üzləşdi. Bu zaman Rusiya Qərblə inteqrasiyaya can atırdı və müxtəlif beynəlxalq forumlarda məsələn G7-də iştirak edirdi. Lakin 2000-ci illərdə prezident Vladimir Putinin rəhbərliyi ilə Rusiya dünya səhnəsində öz maraqlarının müdafiəçisi kimi fəallaşmağa başladı. Bu, 2008-ci ildə Gürcüstanla münaqişə və 2014-cü ildə Krımın ilhaqı kimi münaqişələrdə özünü göstərdi. Putinin rəhbərliyi altında Rusiya da digər ölkələrlə, xüsusən də Çinlə münasibətlərini gücləndirdi və Qərbin digər ölkələrin, xüsusən də keçmiş sovet bloku ölkələrinin işlərinə müdaxiləsinə fəal şəkildə qarşı çıxdı. Rusiya son illərdə Suriya münaqişəsi və nüvə tərksilahı kimi məsələlərdə böyük rol oynayaraq dünya miqyasında mövqeyini gücləndirməkdə davam edir. Eyni zamanda o, Qərbin sanksiyaları və bəzi Qərb ölkələri ilə münasibətlərin pisləşməsi kimi yeni çağırışlarla üzləşir. Beləliklə, son üç onillikdə Rusiyanın xarici siyasəti həm milli maraqları qorumaq istəyini, həm də dünya birliyi ilə inteqrasiya cəhdlərini əks etdirən həm prioritetlər, həm də dəyişikliklər ilə yadda qalıb.

Açar söz: *xarici siyasət, milli maraq, hərbi rəqabət, diplomatiya, tərəfdaşlıq*

Russian Foreign Policy in the Last Thirty Years: Priorities and Changes

Abstract: Over the past three decades, Russia's foreign policy has undergone significant changes. After the collapse of the Soviet Union in 1991, Russia faced serious problems such as economic decline, loss of international prestige and domestic political turmoil. At that time, Russia was striving for integration with the West and participated in various international forums, such as the G7. However, in the 2000s, under the leadership of President Vladimir Putin, Russia began to become active as a defender of its interests on the world stage. This was evident in conflicts such as the 2008 conflict with Georgia and the 2014 annexation of Crimea. Under Putin's leadership, Russia has also strengthened its relations with other countries, especially China, and has actively opposed Western interference in the affairs of other countries, especially the former Soviet bloc countries. Russia continues to strengthen its global position in recent years, playing a major role in issues such as the Syrian conflict and nuclear disarmament. At the same time, it faces new challenges such as Western sanctions and worsening relations with some Western countries. Thus, in the last three decades, Russia's foreign policy has been marked by priorities and changes that reflect both the desire to protect national interests and attempts to integrate with the world community.

Key Words: *Foreign Policy, National Interest, Military Competition, Diplomacy, Partnership*

Giriş

Rusiyanın siyasi, iqtisadi və diplomatik transformasiyası 1991-ci ilin sonunda Sovet İttifaqının dağılması və Rusiyanın və digər tərkib respublikaların müstəqillik əldə etməsi ilə başladı. Son 30 ildə Rusiyanın xarici siyasəti daxili və beynəlxalq vəziyyətlərdəki dəyişikliklərə uyğun olaraq vaxtaşırı korrektə edilib və tədricən öz xüsusiyyətlərini formalaşdırıb: müstəqillik, hərtərəflilik və böyük dövlət imici. Rusiyanın xarici siyasəti öz milli maraqlarını qorumaqla yanaşı, həm qlobal siyasətə, həm də regional vəziyyətə

* Müəllimə Bakı Avrasiya Universiteti, Regionşünaslıq və İqtisadiyyat Fakültəsi, aygul.ahmadova@outlook.com

əhəmiyyətli təsir göstərir. Rusiyanın xarici siyasətinin 30 il ərzindəki təkamülünü, onun daxili və xarici motivlərini dərindən araşdırmaq və beynəlxalq mənzərəyə təsirini təhlil etmək böyük akademik dəyər və praktiki əhəmiyyət kəsb edir.

1. 1991-Ci Ildən 2021-Ci Ilə Qədər Rusiyanın Xarici Siyasətinin Təkamülü

Sovet İttifaqının dağılmasından bəri, Soyuq Müharibədən sonra beynəlxalq mənzərədə dramatik dəyişikliklər, beynəlxalq vəziyyətin qeyri-sabitliyi, daxili siyasi və iqtisadi inkişafdakı dəyişikliklər və Rusiya liderlərinin diplomatik fəlsəfəsi də daxil olmaqla bir sıra amillərin təsiri altında, Rusiyanın xarici siyasəti təkamül prosesi keçib və onu altı mərhələyə bölmək olar, Qərbyönlü diplomatiya (1991–1995), Çoxqütblü diplomatiya (1996–2000), Böyük Güc praqmatizmi (2001–2004), Neoslavizm (2005-2008), Sabitlik və Əməkdaşlıq Diplomatiyası (2009-2013) və Böyük Güc Diplomatiyası (2014-indiki).

1991-1995-ci illərdə Rusiya **qərbyönlü diplomatiyaya** üstünlük verirdi. Soyuq Müharibənin başa çatması Rusiya ilə Qərb arasında hərbi, siyasi və ideoloji qarşıdurmaya son qoydu və Moskva nəinki Qorbaçovun Qərbyönlü diplomatiyasını miras götürdü, həm də Qərblə daha sıx əlaqələr qurmağa çalışırdı. Bu dövrdə xarici siyasətin əsas istiqamətləri aşağıdakılardan ibarət idi:

(1) Qərbə inteqrasiyanı davam etdirmək. Rusiya Qərb beynəlxalq təşkilatlarına qoşulmağa həvəsli idi və Beynəlxalq Valyuta Fonduna, Dünya Bankına və G7-yə qəbul edilmişdi.

(2) Qərblə tərəfdaşlıq və hətta müttəfiqlik axtarmaq. Rusiya ABŞ-la strateji tərəfdaşlığa can atırdı. O, həmçinin Avropa ölkələri, Almaniya, Fransa, Böyük Britaniya və İtaliya ilə tərəfdaşlıq əlaqələrinin inkişafına böyük əhəmiyyət verirdi.

(3) 1993-cü ilin yanvarında ABŞ ilə Strateji Hücum Silahlarının Əlavə Azaldılması və Məhdudlaşdırılması Müqaviləsi (START II Müqaviləsi) imzalandı. Müqaviləyə əsasən, Rusiya ABŞ-ın ən çox qorxduğu SS-18 çoxdöyüş başlıqlı qitələrarası ballistik raketlərinin (ICBM) hamısını məhv etməli, ABŞ isə sualtı qayıqlardan atılan raketlərin yalnız yarısını kəsməli idi.

Qərbyönümlü diplomatiyanın həyata keçirilməsinin əsas səbəbləri kimi bunları qeyd etmək olar: 1) hakim rus demokratları Rusiyanın iqtisadi və siyasi islahatlarını maliyyələşdirmək üçün Qərbdən irimiqyaslı iqtisadi yardım almağa ümid edirdilər; 2) ABŞ və Avropa Rusiyanı “normal milli dövlətə” çevirmək üçün siyasi demokratiyanı və bazar iqtisadiyyatı islahatlarını dəstəkləyirdilər. Bununla belə, Qərbin atdığı addımlar, o cümlədən Şimali Atlantika Müqaviləsi Təşkilatının (NATO) şərqə doğru genişlənməsinin sürətləndirilməsi Rusiyanın maraqlarına ciddi zərbə vurdu və Rusiya ilə Qərb arasında bal ayı mərhələsinin başa çatmasına gətirib çıxardı. Qərbyönümlü diplomatiya Rusiyanın Qərblə münasibətlərini gücləndirsə də, Rusiya Qərbə həqiqətən inteqrasiya edə bilmədi.

1996-cı ildən 2000-ci ilə qədər **Rusiya Çoxqütblü Diplomatiyaya** sadiq qaldı, onun əsas məqsədi Rusiyanın böyük dövlət statusunu bərpa etmək və çoxqütblü dünyanı təşviq etmək idi. Bu dövrdə siyasətin başlıca istiqamətləri:

(1) NATO-nun şərqə doğru genişlənməsinə qarşı çıxmaq və onun mənfi təsirlərini minimuma endirməyə çalışmaq. 1997-ci ilin mayında Rusiya və NATO NATO-nun Rusiyanın bir sıra narahatlıqlarına müəyyən edən Qarşılıqlı Əlaqələr, Əməkdaşlıq və Təhlükəsizlik haqqında Akt imzaladılar (Liu, 2012).

(2) NATO-nun digər ölkələrə qarşı hərbi güc tətbiq etməsinə etiraz. Rusiya 1999-cu ilin martında NATO-nun Yuqoslaviya Federativ Respublikasına qarşı hava hücumlarına qəti etirazını bildirdi və diplomatik vasitəçilik vasitəsilə Kosovo müharibəsinin BMT çərçivəsində siyasi həllinə töhfə verdi.

(3) ABŞ tərəfindən milli raketdən müdafiə sisteminin yaradılmasına qarşı çıxması. 1999-cu ilin martında ABŞ Konqresi tərəfindən Milli Raket Müdafiəsi Aktını qəbul

etdikdən sonra Rusiya Ballistik Raketlərə Qarşı Müqaviləni (ABM Müqaviləsi) dəstəklədi (Cerniello, 1999).

(4) Rusiya MDB Azad Ticarət Zonasının yaradılmasını təşviq edərək regional kollektiv təhlükəsizlik sisteminin qurulması və gömrük ittifaqının (sonradan Avrasiya İqtisadi Birliyi kimi yenidən təşkil edilmişdir) və Rusiya-Belarus Birliyinin (sonradan Rusiya-Belarus İttifaqı Dövlətinə çevrilmiş) yaradılmasına rəhbərlik edirdi.

(5) Rusiya ABŞ-a qarşı tarazlıq yaratmaq üçün 1996-cı ildə Çinlə və 2000-ci ildə Hindistanla strateji tərəfdaşlığın qurulmasına nail oldu.

Çoxqütblü Diplomatiyanın həyata keçirilməsinin əsas səbəbləri kimi bu faktorları vurğulamaq olar:

- NATO-nun şərqə doğru genişlənməsi Rusiyanın təhlükəsizliyinə birbaşa təhdid yaradırdı;
- ABŞ birqütblü hegemonluq dünyası yaratmağa cəhd edirdi və Rusiyanı bu beynəlxalq sistemi qəbul etməyə məcbur edirdi (Примаков, 1996);
- Qərb "imperiya ambisiyalarına" görə Rusiyadan ehtiyat edirdi;
- rus millətçiliyinin yüksəlişi və s.

Çoxqütblü Diplomatiya müəyyən dərəcədə Rusiyanın böyük dövlət statusunu nümayiş etdirdi və rus diplomatiyasını daha əhatəli etdi. Lakin bu siyasət uğursuzluğa düçar oldu, çünki həmin dövrdə Rusiya dünya nizamını dəyişdirəcək qədər güclü deyildi (Совет по внешней и оборонной политике, 2000).

2001-ci ildən 2004-cü ilə qədər Rusiya **Böyük Güc praqmatizmi** siyasi xəttini zəruri hesab edirdi. Onun əsasını iqtisadi və sosial inkişafı üçün əlverişli xarici mühit yaratmaq və böyük dövlət statusunu bərpa etmək təşkil edirdi. 11 sentyabr hücumları Putin hökumətinə Kosovo müharibəsindən sonra Qərblə soyuq münasibətlərə son qoymaq və Böyük Güc praqmatizminin xarici siyasətini davam etdirmək imkanı verdi. Belə ki, 2002-ci ilin may ayında hər iki tərəf NATO-Rusiya Şurasının yaradılmasını elan etdi və bu, ikisi arasında dialoqu "19-a 1" yanaşmasından "20 dövlət" yanaşmasına çevirdi. Digər məsələ Avropa İttifaqı və onun əsas üzv dövlətləri ilə əlaqələrin genişləndirilməsi idi. 2003-cü ilin mayında Rusiya-Avropa İttifaqının (Aİ) Sankt-Peterburq Zirvə görüşü iqtisadiyyat, daxili təhlükəsizlik və ədalət, xarici təhlükəsizlik, elm, təhsil və mədəniyyət sahələrində dörd ümumi məkanın yaradılması üçün uzunmüddətli hədəflər qoydu. Buna baxmayaraq, ikisi hələ də Rusiya demokratiyası, Çeçenistan vəziyyəti və Aİ-nin Yeni Qonşuluq Siyasəti kimi məsələlərdə fikir ayrılığı yaşayırdılar. Eləcə də Rusiya MDB ölkələri ilə ikitərəfli münasibətləri inkişaf etdirmək, eyni zamanda MDB-də çoxtərəfli əməkdaşlığı inkişaf etdirmək niyyətində idi və 2002-ci ilin mayında Rusiya tərəfdaş ölkələrlə birlikdə Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsi Təşkilatını yaratdı.

Bu dövrdə digər başlıca məqam Asiya-Sakit okean ölkələri ilə iqtisadi əməkdaşlığı inkişaf etdirmək, Çin-Rusiya strateji əməkdaşlığının diqqətini ikitərəfli səviyyəyə və Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatına yönəltmək idi.

Putin administrasiyasının Böyük Güc Praqmatizminin xarici siyasətini həyata keçirməsinin əsas səbəbləri bunlar idi: Rusiyanın öz daxili siyasi və iqtisadi problemlərini təcili həll etmək ehtiyacı; 11 sentyabr hadisəsindən sonra ABŞ-ın terrorla mübarizəni xarici siyasətinin prioritetinə çevirən ABŞ-ın Rusiyanı cilovlamaq siyasətinin qarşısının alınması; Putinin fikrincə, ən vacib milli maraqlar ABŞ-ı cilovlamaq əvəzinə Rusiyanın modernləşdirilməsi və iqtisadi inkişafı idi. (Цыганков, 2008).

2005-2008-ci illərdə Rusiya **Neoslavizm** xarici siyasi kursunu əsas götürdü. ABŞ və Avropanın Rusiyanın daxili işlərinə müdaxiləsinə, eləcə də MDB regionunda baş verən "rəngli inqilablara" cavab verən prezident Putin ölkə daxilində Rusiyanın şərtlərinə uyğun demokratik yolu seçdi və diplomatik yolla ABŞ-la əməkdaşlıq etmək siyasətini davam etdirdi. (Liu, 2012). Onu da qeyd etmək lazımdır ki, Rusiya ABŞ-ın milli raketdən müdafiə sistemini

yerləşdirməsinə və onun Şərqi Avropada raket əleyhinə sistem yerləşdirmək planlarına qarşı çıxdı (Putin, 2008) və Ukrayna və Gürcüstanın ABŞ-ın NATO-nun şərqə doğru genişlənməsinə daxil olmasına etiraz etdi. Bu arada, Putin hökuməti terrorizmlə mübarizə, nüvə silahlarının yayılmaması, və iqtisadiyyat və ticarət sahəsində ABŞ ilə əməkdaşlığa davam edirdi. Habelə, Aİ ilə müxtəlif sahələrdə əməkdaşlığı inkişaf etdirmək 2005-2008-ci illəri əhatə edən siyasi kursun bir hissəsi idi. Tərəflər siyasi dialoqları, iqtisadi, ticarət və enerji əməkdaşlığını davam etdirirdilər. Putinin mərkəzləşməni gücləndirmək üçün apardığı siyasi islahatlar, "rəngli inqilablar" və Aİ-nin Yeni Qonşuluq Siyasəti ilə bağlı ziddiyyətlər səbəbindən Rusiya-Avropa siyasi əlaqələri durğun olaraq qaldı və heç bir irəliləyiş əldə olunmadı.

2007-ci ilin dekabrında Rusiya-Avropa İttifaqı Tərəfdaşlıq və Əməkdaşlıq Sazişinin müddəti başa çatdıqdan sonra tərəflər yeni münasibətlər sazişi üzərində razılığa gələ bilmədilər. Avropa İttifaqı (Aİ) ilə Rusiya arasında münasibətlər 2014-cü ildə Krımın və Sevastopol şəhərinin Rusiya tərəfindən qanunsuz ilhaqından və Ukraynanın şərqində sabitliyi pozan hərəkətlərindən sonra daha da gərginləşdi. Rusiya 2022-ci il fevralın 24-də Ukraynaya hücuma başladıqdan sonra qalan siyasi, mədəni və elmi əməkdaşlıq da dayandırıldı. Bu dövrün siyasi kursunun digər prioriteti Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsi Təşkilatının və Avrasiya İqtisadi Birliyinin inkişafını davam etdirmək və MDB ölkələri ilə ikitərəfli əlaqələri gücləndirmək idi. Rusiya MDB ölkələrinə Qərbin təhriki ilə başlayan "rəngli inqilablara" müqavimət göstərməyə fəal kömək edirdi. Dördüncü prioritet isə ABŞ-ı tarazlaşdırmaq üçün Asiya-Sakit okean ölkələri ilə diplomatik əlaqələrin gücləndirilməsi və Çin, Hindistan və digər ölkələrlə strateji əməkdaşlığın təkmilləşdirilməsi hesab oluna bilər.

Ümumiyyətlə, Putin hökumətinin neoslavizm xarici siyasətini həyata keçirməsinin əsas səbəbləri bunlar idi: Qərbin MDB regionunda başlatdığı "rəngli inqilablar" Rusiyanın siyasi sabitliyini və geosiyasi maraqlarını birbaşa təhdid edirdi; ABŞ-ın hərbi təhlükəsizlik siyasəti Moskva üçün təhlükə yaradırdı; Putin hesab edirdi ki, Rusiya öz tarixi, geosiyasəti və milli şəraiti (Путин, 2005) işığında öz demokratik inkişaf prosesini avtonom şəkildə müəyyənləşdirməlidir (Путин, 2005).

Rusiyanın xarici siyasətində növbəti mərhələ 2009-2013-cü illəri əhatə edən **Sabitlik və Əməkdaşlıq Diplomatiyası** adlanır. Bu siyasi kursun əsas məqsədləri: Rusiyanın böyük dövlət statusunu və Rusiya-Amerika strateji sabitliyini qorumaq; Qərblə sabit münasibətlər saxlamaq; MDB regionunda sabitliyin və daxili ictimai-siyasi sabitliyin qorunması; əməkdaşlığın xarici siyasətini inkişaf etdirməkdən ibarət idi (Liu, 2012).

2008-ci ilin avqustunda Rusiyanın Gürcüstanın Cənubi Osetiyada yerləşən silahlı birləşməsinə silahlı müdaxiləsi ikisi arasında qarşıdurmaya səbəb oldu. Bundan başqa, Avrasiya İqtisadi Birliyi çərçivəsində iqtisadi inteqrasiyanı təşviq etmək də bu dövrün siyasi xəttinə daxil idi. Rusiya 2010 və 2012-ci illərdə müvafiq olaraq Belarus və Qazaxıstanla gömrük ittifaqı və vahid iqtisadi məkan yaratdı (Совет глав правительства СНГ, 2011). Bundan başqa, Rusiya Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsi Təşkilatı çərçivəsində hərbi təhlükəsizlik inteqrasiyasını da inkişaf etdirməyə nail oldu. Aydındır ki, Rusiya ilə Gürcüstan arasında silahlı münaqişə Rusiya-Aİ münasibətlərinə ciddi təsir göstərdi və yalnız qlobal maliyyə böhranından sonra Aİ və Rusiya arasında tərəfdaşlıq yenidən canlandı. Qlobal maliyyə böhranının yaratdığı əngəllərə cavab olaraq, Rusiya və Aİ ticarət, iqtisadiyyat və enerji sahələrində praktiki əməkdaşlığı inkişaf etdirdilər, lakin ikisi strateji tərəfdaşlıq haqqında müqavilə imzalamaq fürsətini yarada bilmədilər. Rusiya və ABŞ münasibətlərinə gəlincə isə onu qeyd etmək lazımdır ki, 2009-cu ilin iyulunda prezident Obama Rusiya-ABŞ münasibətlərinin bərpası münasibətilə Moskvaya səfər etdi. 2010-cu ilin aprelində Rusiya və ABŞ arasında nüvə tərksilahına dair əməkdaşlığı qoruyan START III Müqaviləsinin imzalanması, iki ölkə arasında nüvə silahının yayılmaması üzrə əməkdaşlığın davam etdirilməsi, iqtisadi və ticarət əlaqələrinin genişləndirilməsi iki ölkə arasında münasibətlərin

yenidən bərpa olunduğunun bariz nümunələri idi. Lakin eyni zamanda iki ölkə arasında ABŞ-ın Rusiyanın daxili işlərinə müdaxiləsi və Ukraynanın Aİ-yə inteqrasiyasına qarışması ilə bağlı fikir ayrılıqları da mövcud idi. Bundan əlavə, Çin ilə hərtərəfli strateji koordinasiyanın dərinləşdirilməsi və 2011-ci ildə Çin ilə birlikdə Çin-Rusiya strateji koordinasiya tərəfdaşlığının hərtərəfli strateji koordinasiya tərəfdaşlığına yüksəldilməsini də bu mərhələyə aid etmək olar.

Sabitlik və Əməkdaşlıq Diplomatiyasının həyata keçirilməsinin əsas səbəbləri aşağıdakılardan ibarət idi:

- Rusiyanın modernləşdirilməsi kooperativ xarici siyasət tələb edirdi;
- Rusiya hazırkı beynəlxalq sistemdə beynəlxalq statusunun tədricən yaxşılaşdırılmasının onun maraqlarına uyğun olduğunu qəbul etdi;
- İqtisadi qloballaşma və qlobal maliyyə-iqtisadi böhranı fonunda Rusiyanın dünyanın digər ölkələri ilə iqtisadi əməkdaşlıq etməsi zəruri idi.

Altıncı mərhələ isə 2014-cü ildən bəri davam edən **Böyük Güc Diplomatiyası** adını almışdır (Liu, 2019). Bu mərhələ 2014-cü ilin fevralında Moskva ilə Qərb arasında qarşıdurmaya səbəb olan Ukrayna böhranı nəticəsində yaranıb. Rusiya Qərblə qarşı-qarşıya qalsa da yalnız nüvə tərksilahı kimi son dərəcə məhdud sahələrdə əməkdaşlığı davam etdirirdi. 2014-cü ilin mart ayından ABŞ və Avropa İttifaqı Rusiyaya qarşı iqtisadi sanksiyalar tətbiq edirdi. Qarşılığında avqust ayında Rusiya ABŞ və Avropaya qarşı sanksiya tətbiq etdi və iki tərəf arasında "sanksiya müharibəsi" uzandı. Həm ABŞ, həm də NATO Rusiyanı cilovlamaq üçün Şərqi Avropa cəbhəsində qoşun yerləşdirilməsini artırdılar və nəticədə iki tərəf hərbi-siyasi qarşıdurmada qaldı. Bu arada, Rusiya və ABŞ arasında anti-raket rəqabəti gücləndi və quruda yerləşən qısa və orta mənzilli raket yarışı 2019-cu ilin avqustunda başladı. İki ölkə yalnız nüvə tərksilahı sahəsində əməkdaşlığa davam edirdi.

Eyni zamanda bu dövrdə Rusiya "Şərqə dönüş", yəni Asiya-Sakit okean ölkələri ilə siyasi və iqtisadi əməkdaşlığını inkişaf etdirməyi və Asiya-Sakit okean regionuna inteqrasiya etməyi hədəfə almışdı. Rusiya Çin ilə əməkdaşlığını müxtəlif sahələrdə fəal şəkildə dərinləşdirməyə nail oldu və 2019-cu ildə iki ölkə münasibətlərini yeni dövr üçün hərtərəfli strateji tərəfdaşlıq koordinasiyasına yüksəltdi. Eləcə də Rusiya Hindistan, Vyetnam və ASEAN ilə tərəfdaşlığını gücləndirdi. Yalnız Rusiya-Yaponiya münasibətləri yavaş-yavaş inkişaf edirdi. 2016-cı ildən Rusiya özünü Avrasiya İqtisadi İttifaqı, Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatı və ASEAN-a üzv dövlətlərlə "Böyük Avrasiya Tərəfdaşlığı" qurmağa həsr etmişdi (Путин, 2016b).

Moskvanın MDB regionunda dominant rolunu saxlamaq, tərəfdaş ölkələrə İttifaq çərçivəsində iqtisadi inteqrasiyanı təşviq etmək üçün Putin hökuməti 2015-ci ilin yanvarında Avrasiya İqtisadi İttifaqının yaradılmasına rəhbərlik etdi. O, həmçinin regionda ABŞ və Avropa ekspansiyasına müqavimət göstərmək üçün MDB ölkələri ilə siyasi, iqtisadi və epidemiya əleyhinə əməkdaşlığı inkişaf etdirməyə başladı. Xüsusilə vurğulamaq lazımdır ki, Putin hökumətinin 2015-ci ilin sentyabrında Suriyaya hərbi müdaxiləsi Rusiyanın Suriyadakı üstünlüyünü möhkəmləndirdi və Yaxın Şərqdə təsirini genişləndirdi.

Putin administrasiyasının Böyük Güc Diplomatiyasını həyata keçirməsinin əsas səbəbləri kimi Qərbin Moskvanın qırmızı xəttini keçərək Ukraynanı geostrateji orbitinə çəkmək cəhdlərini və Rusiya ilə Qərb arasında geosiyasi və hərbi rəqabətin güclənməsi faktorlarını qeyd etmək olar. Bu xarici siyasət nəticəsində Rusiya Krımı ilhaq etdi və Asiya-Sakit okean ölkələri ilə münasibətlərini gücləndirdi (Liu, 2019).

Nəticə

Sovet İttifaqının dağılmasından ötən otuz il ərzində daxili və beynəlxalq vəziyyətlərin və digər amillərin təsiri ilə Rusiyanın xarici siyasəti Qərbyönlü diplomatiya, çoxqütblü diplomatiya, böyük dövlət praqmatizmi, neoslavizm, sabitlik və əməkdaşlıq və böyük güc diplomatiyası mərhələlərini keçib. Rusiyanın xarici siyasəti beynəlxalq vəziyyətlərə cavab

olaraq dəyişsə də davamlılıq və prioritetlər bu dəyişikliklərdə təzahür etmişdir. Başqa sözlə, bu, böyük dövlət statusuna və beynəlxalq gücə can atmasında, milli təhlükəsizliyə üstünlük verməsində, beynəlxalq mexanizmlərdən istifadə etməsində, iqtisadi diplomatiyaya xüsusi diqqət yetirməsində özünü göstərmişdir. Aydındır ki, Rusiya milli maraqlara əsaslanan müstəqil xarici siyasət qurub, bu siyasət milli suverenliyin və təhlükəsizliyin qorunub saxlanılmasında, iqtisadi və sosial inkişafın təşviqində mühüm rol oynayaraq beynəlxalq vəziyyətə də mühüm təsir göstərmişdir. Rusiya ilə Qərb arasında ziddiyyətləri, Moskva ilə Kiyev arasında Ukrayna böhranının həllində irəli çıxan çətinlikləri və bir çox digər amilləri nəzərə alsaq, ehtimal etmək olar ki, gələcəkdə kifayət qədər uzun müddət Putin hökuməti Böyük Güc Diplomatiyasını davam etdirəcək.

ƏDƏBIYYAT

1. Cerniello, C. (1999). NMD system achieves first intercept: U.S. clarifies ABM negotiating position. Arms Control Today, 29(6), 30.
2. Liu, F. H. (2012). The foreign strategy of “Medvedev-Putin tandem”. Beijing: China Social Science Press.
3. Liu, F. H. (2019). From economic diplomacy to power diplomacy: President Putin’s diplomatic
strategy in his third and fourth terms. Foreign Theoretical Trends, (4), 95–105.
4. Примаков, Е.М. (1996). Международные отношения накануне XXI века: проблемы,
перспективы. Международная жизнь, (10), 3–13.
5. Путин, В.В. (2005). Обращение президента РФ Владимира Путина к Федеральному
Собранию. 25 апреля 2005 г. https://rg.ru/2005/04/25/poslanie-text.html
6. Путин, В.В. (2016b). Стенограмма выступления Владимира Путина на ПМЭФ-2016.
https://rg.ru/2016/06/17/reg-szfo/stenogramma-vystupleniia-vladimira-putina-na-pmef-2016.html
7. Совет глав правительства СНГ. (2011). Договор о зоне свободной торговли от 18 октября 2011года. https://cis.minsk.by/page/show?id=13922
8. Совет по внешней и оборонной политике. (2000). Российская внешняя политика перед вызовами XXI века. http://svop.ru/public/pub2000/1263/
9. Цыганков, А.П., & Цыганков, П.А. (ред.). (2005). Российская наука международных отношений: новые направления. М.: ПЕР СЭ.